

Verbinden in vier stappen

Door: Ingrid van Reede van Oudtshoorn

'We waren al jaren buren, maar kenden elkaar alleen van gezicht en van conflictsituaties. Er was af en toe formeel telefonisch contact tussen directeuren als bijvoorbeeld kinderen met elkaar in een vechtpartijtje waren beland. Totdat één van de drie directeuren voorstelde om eens wat dingen samen te gaan doen. Dat samen doen werd een krachtig voorbeeld van handen en voeten geven aan verbondenheid'. Aan het woord is BartJan Commissaris, directeur van 'De Polsstok', onderdeel van DE Brede School in de Bijlmer in Amsterdam.

We kennen de Bijlmer uit de media als een leefomgeving met naargeestige flats, waar ongelukken gebeurden, drugs werd verhandeld en gebruikt en de criminaliteit hoogtijvierde. Nustaan die flats er niet meer. Tegenwoordig staan er rijen nieuwbouwhuizen, maar de beelden van vroeger zitten nog in de mensen verankerd. Bart Jan: 'Het beeld dat uit één flat de kinderen naar beneden stromen en naar school a, b of c gaan, bleef bij ons hangen. We bedachten dat het heel raar zou zijn als de kinderen op school a meer mogelijkheden zouden hebben dan op school b of c. We wilden de kinderen gelijke kansen bieden. Uiteindelijk is het één en dezelfde wereld.'

In tijden van polarisatie geloven in één wereld

In 2000/2001 was er een sterke polariserende beweging in ons land.

Het was de tijd van de moorden op Fortuyn en van Gogh en de aanslag op de Twin Towers. 'Die polarisatie had zijn weerslag op de mensen, merkten we. Er was weinig saamhorigheid. In die roerige tijd spraken wij als directeuren naar elkaar uit: We geloven in één wereld vol met diversiteit. Hoewel in onze omgeving veel weerstand aanwezig was, vervolgden wij de gezamenlijke weg, waarin wij geloofden. In serieuze gesprekken met veel humor, leerden wij elkaar werkelijk kennen.'

'We begonnen in 2000 met het project 'met hart en ziel'. Met de groepen vijf van de drie scholen gingen we naar alle religieuze gebouwen in de omgeving, zoals mandirs (hindoetempels), moskeeën, kerken en gebedsplaatsen. Dat was één van de eerste ontmoetingen, waarin echt

naar elkaar werd gekeken. We zagen dat de kinderen elkaar veel te vertellen hadden. Deze ontmoeting hebben we als uitgangspunt genomen voor onze volgende initiatieven.'

Verbinden begint met ontmoeten

'We wilden alle drie samenwerken vanuit de stelling: het meervoud van samen is toekomst. We geloven werkelijk dat we samen sterker zijn dan alleen. We hebben in onze samenwerking een viertal natuurlijke stappen ontdekt. Die stappen doorlopen we onbewust steeds weer opnieuw. Het begint bij de ontmoeting. Het is het moment waarop je elkaar bekijkt en bevraagt, vanuit een positieve grondhouding, namelijk nieuwsgierig zijn en verbonden voelen. Je maakt eerst contact. Dat doe je door in gesprek te gaan over overeenkomsten. Je kunt

niet eerst naar de verschillen kijken en dan pas naar de overeenkomsten, want dan kom je niet bij elkaar of blijft er een afstand voelbaar. Dan is er geen werkelijk contact.'

Vanuit respect voor verschillen vragen stellen

'We verschillen natuurlijk ook van elkaar. Een component in de ontmoeting wordt dan dat je respect hebt voor de verschillen en dat respect ook toont. Dat is de tweede stap in het proces. Die verschillen maken de diversiteit en dat is positief. Mensen willen van elkaar verschillen en de mogelijkheid hebben om in vrijheid te kunnen kiezen. Mensen willen juist in die diversiteit kunnen leren van de ander. De kunst is om af en toe uit je eigen perspectief te treden en je in dat van de ander te verplaatsen. Dat je vragen kunt stellen. Naar aanleiding van het incident dat een imam een vrouw geen hand wilde geven, stelden we ons bijvoorbeeld de vraag: Hoe zien jullie de positie van man en vrouw? Een open vraag zonder oordeel, maar wel van belang. In het onderwijs is 80% vrouw. Bij de opening hebben we iedereen laten zien dat een hand geven, en zelfs een zoen, voor ons geen breekpunt is.'

Gelijkwaardigheid als opmaat naar collectieve verantwoordelijkheid

'Dan kom je op het derde punt, namelijk gelijkwaardigheid. We zien elkaar als gelijkwaardig. Door na te denken over gelijkwaardigheid kwamen we erachter dat er altijd sprake is van een verdeling. Er is er altijd één rijker, groter, verder, etc. We bedachten dat het werkt als een rollende bal. Je bent altijd een keer boven en altijd een keer onder. Daaruit hebben wij geconcludeerd dat we niet gelijk zijn, maar wel gelijkwaardig. Dat maakt ook dat we onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, dat we een collectieve verantwoordelijkheid hebben. Als één

van ons rijker is, betekent dat ook verantwoordelijkheid voor de minder rijken. Zo hadden wij bijvoorbeeld al jaren een samenwerking met een bank in het project 'leeshulp'. Twee keer in de week lezen de medewerkers van die bank met de kinderen van groep 4. Vanuit die gedachte van gezamenlijke verantwoordelijkheid hebben wij het project verbreed en lezen de bankmedewerkers nu met alle kinderen uit de groepen 4 van de drie DE Brede School.'

'We denken in het geheel van de drie scholen. Maar binnen het geheel heeft elke school ook zijn eigenheid, omdat we vinden dat ouders uit drie verschillende scholen moeten kunnen kiezen. Op essentiële punten is er verbinding, zoals één pedagogisch klimaat. We willen op één manier naar kinderen reageren en kinderen de ruimte geven om dingen op te lossen. Met het project 'Vreedzame school' bijvoorbeeld, leren kinderen conflicten oplossen. Daarvan zien we nu het effect dat incidenten met wel meer dan vijftig procent zijn gereduceerd.'

Kortom: eerst ontmoeten vanuit een gevoel van verbondenheid en deel uitmaken van dezelfde gemeenschap en vervolgens de verschillen zien, daar respect voor hebben en elkaar als gelijkwaardig beschouwen. BartJan: 'In de werkelijke ontmoeting zit kracht. Die kracht is zo groot dat zelfs in tijden van polarisatie, mensen verbonden kunnen raken.' Immers, een ieder geeft de voorkeur aan een gemengde salade vol kleuren in plaats van één grote grijze worst. Door het (h)erkennen van de verschillen met de ander, kun je jezelf beter zien.

Welbevinden als iedereen kan blijven meedoen

'De vierde stap is welbevinden. Welbevinden op basis van de voorgaande stappen. Als we bijvoorbeeld een viering hebben,

vieren we dit met z'n allen. Alleen vieren, is niet vieren. Maar vieren met ongeveer negenhonderd kinderen in één ruimte, is teveel. Als wij kerst vieren of het einde van de ramadan, kiezen we één of twee leerjaargroepen uit die tegelijk samenzijn. Daarna laten we de kinderen aan kinderen uit andere leerjaren vertellen wat het feest is. Daardoor leren we ook de kinderen anders kijken, om het oordelen voor te kunnen zijn. Wanneer je zoekt naar verbinding heeft bijvoorbeeld de periode rond kerst voor elke religie en cultuur een betekenis. We wilden dat de kinderen van de drie scholen samen iets gingen doen. Het verhaal van Jezus willen we niet presenteren als enige waarheid, omdat we dan geen recht doen aan andere culturele of religieuze achtergronden. Kinderen komen dan in een conflict (thuis en school). Toch willen we duidelijk maken waar het in het kerstverhaal om gaat. We kozen het verhaal van Popov. Met andere woorden: we zijn constant bezig met hokjes weggummen en bruggetjes maken.

Een ander voorbeeld hiervan is onze opening. De kinderen wilden in een gezamenlijk toneelstuk streetdance opnemen. Maar islamitische meisjes mogen eigenlijk niet op toneel staan en zeker niet dansen. De islamitische school heeft in dit voorbeeld de grootste stappen gezet. Dat was ingewikkeld, omdat je als school ook rekening moet houden met je achterban, je ouders. De school koos uiteindelijk voor een oplossing waarin de meisjes op toneel bleven staan, maar niet meedanst. Stilstaan werd onderdeel van de choreografie. Daarmee zetten we een statement neer: onze hogere waarde is 'er zijn' en deel blijven uitmaken van het geheel.'

Verbondenheid vormgeven is een gezamenlijke trein bouwen

BartJan Commissaris geeft een voorbeeld van dat samen vormgeven

, je verbonden voelen, het besef deel uit te maken van één wereld. 'We hebben één gezamenlijke voorschool'. Voorheen was de voorschool gekoppeld aan een individuele school. We weten dus nog niet naar welke school kinderen gaan als ze vier jaar zijn. Belangrijker voor ons is dat de ouders en kinderen elkaar in de voorschool al kunnen ontmoeten en elkaar leren kennen.

Een ander voorbeeld is dat de kinderen van de verschillende scholen ook samen les hebben met elkaar. Zij beoefenen samen muziek in een leerorkest. Ook onze naschoolse activiteiten zijn gemengd. Bij een feestelijke gelegenheid voor volwassenen is het eten halal en wordt er ook wel alcohol geschonken. Iedereen kan dan deelnemen, maar wat je tijdens het samenzijn wilt gebruiken is een eigen vrije keuze.'

'Als je de gezamenlijke activiteiten praktisch gaat invullen, bots je wel eens. Dan bots je wel in het heden, maar de kern komt vanuit je historie. Het is zoals een trein, die vanuit een bepaalde cultuur is komen aanrijden. Een voorbeeld van zo'n botsing, is het gescheiden gymmen, sporten in de DE Brede School vanaf groep 5. Wat we in zo'n geval doen is ons afvragen: wat is het belangrijkste hier? Wat is, boven onze normen, de hogere waarde? In dit geval was de hogere waarde: de ontmoeting. We weten dat als we op ons standpunt blijven, onze treinen langs elkaar rijden. Ieder doet dan wat naar zijn mening het beste is en dan scheiden onze sporen. Wat wij doen is een nieuwe trein bouwen op een gezamenlijk spoor. De waarde van elkaar ontmoeten krijgt dan vorm door het besluit de meisjes van elk leerjaar met elkaar te laten sporten en spelen en de jongens ook. De kinderen kunnen wederom, over hun culturele en religieuze achtergrond heen, contact maken. Deze keer met meiden en jongens van dezelfde leeftijd, in dezelfde ontwikkelingsfase, met mogelijk dezelfde vragen.

Daarmee geven wij onze kinderen de tools, die voor hun groei in zelfwaarde en toekomst van belang zijn. Zo kunnen oude, in de historie ontstane extremiteiten, neem bijvoorbeeld de besnijdenis van meisjes of het weigeren van bloedtransfusie in een ander perspectief komen te staan. We hopen dat deze meiden of jongens zo sterk worden dat ze durven zeggen: "dat wat mij is overkomen, zal mijn kind bespaard blijven." We proberen door ontmoeting, de oordelen, het elkaar niet zien en de extreme uitingen weg te halen. Dat is geen zoutloos compromis, maar een verbinding op het niveau van een hogere waarde, waar we allemaal achterstaan.'

'Zijn' is de belangrijkste schakel

'Het gaat uiteindelijk om het welbevinden. Samen welbevinden. Als mijn buur bijvoorbeeld het predicaat 'slechte school' zou krijgen, voel ik me daar ook rot onder. Welbevinden is de 'keyfactor'. Als iets niet goed voelt, moet

je daarover met elkaar praten. Zo kreeg de islamitische school van de gemeente een aanbod om een school naast de moskee te bouwen. We zijn hierover in gesprek gegaan, want als de één het leuk vindt en de ander niet, kunnen we niet verder. Ik zei: dit voelt voor mij niet goed. Hoe kan ik met je blijven samenwerken als jij een heel eind verderop gaat zitten? Ook Rahmat, de directeur van de Islamitische school, gaf aan niet apart te willen staan. We zijn met zijn drieën gaan kijken naar de toekomst. Hoe zal het er over vijftig jaar uit zien? Een school bij een moskee, in een samenleving, waarin dat juist onder druk staat, loopt de kans ontkoppeld te raken. Wat is hier de hogere waarde? Verbondenheid. De directeur van de islamitische school heeft met deze argumenten de koers op samen bouwen kunnen behouden. Verbinden betekent dus dat je open kunt staan, verder kunt kijken dan de korte termijn en op basis van vertrouwen in elkaar 'een move' kunt maken. Het verleden is verbonden met het heden en de toekomst. Je doorloopt met elkaar een proces.

Dat proces is essentieel, omdat het deel uitmaakt van ons 'zijn'. Het 'zijn' van de mens is de belangrijkste schakel in ieder proces. Je kunt dan jezelf zijn in elke ontmoeting, anders is er niet echt sprake van ontmoeting. Het mooie is dat er in die ontmoeting iets nieuws kan ontstaan. Dat noemen we bouwen aan een transculturele toekomst. Transcultureel is met je eigen achtergrond, je eigen cultuur, juist wel in verbinding zijn en samen iets nieuws neerzetten. Dit in tegenstelling tot 'multicultureel'. Dat is naast elkaar leven en dat kan zonder in verbinding zijn. Dat zien we vaak in onze maatschappij. Gelukkig pakken we samen onze collectieve verantwoordelijkheid, zodat we bladzijden omslaan naar het nieuwe, samen doen. Zo kunnen we het te gemakkelijk terugbladeren naar het oude, samen verhinderen.' Directies, team, ouders en kinderen van de drie basisscholen Bijlmerhorst, As Soeffah en Polsstok en de voorschool "Egeltjes" zijn samen op weg. Deze weg is het groeiproces waar zij allen aan deel willen nemen. De dynamiek tussen gisteren, vandaag en morgen maakt samen toekomst. Een toekomst, waarvan niemand weet hoe die eruit ziet, maar waar voor iedereen een plek is. Een toekomst waar door een ieder op zijn eigen manier aan is mee gebouwd. Dat is naast elkaar leven en dat kan zonder verbinding zijn. Dat zien we vaak in onze maatschappij.. Gelukkig pakken we samen onze collectieve verantwoordelijkheid, zodat we bladzijden omslaan naar het nieuwe, samen doen. Zo kunnen we het te gemakkelijk terugbladeren naar het oude, samen verhinderen.'

Ingrid van Reede van Oudtshoorn
ingridvanreedevanoudtshoorn@xs4all.nl